र्गमे मरणाशौचनिर्गमे सति शान्त्या च स्वनुष्ठितया विवाहः कार्य्य इति परैराचार्य्यैरिष्यते । यदाह मेधातिथिः । "प्रेतकार्य्याख्यनिर्वर्त्य चरेन्नाभ्युदयक्रियामिति" ज्योतिःप्रकाशेऽपि । "प्रतिकूलेऽपि कर्त्तव्योविवाहोमासमन्तरा । शान्तिं विधाय गां दत्त्वा वाग्दानादि चरेद्बुधः' इति । सत्यावश्यकत्व स्वस्वाशौचादनन्तरं मासमध्येऽपि शान्तिं विधाय विवाहः कार्य्य इत्यर्थः पी०धा० "चूडाव्रतञ्चापि विवाहतोव्रताच्चूडा नेष्टा पुरुषत्रयान्तरे । वधूप्रवेशाच्च सुताविनिर्गमः षण्मासतोवाऽब्दविभेदतः शुभः सु०चि० "चूड़ा चौलं व्रतमुपनयनञ्च अपिशब्दात् महानाम्न्यादिसमावर्त्तनञ्च विवाहात् परतः पुरुषत्रयान्तरएव नेष्टम् । तथा व्रतादुपनयनाच्चूड़ा पुरुषत्रयपर्य्यन्तं नेष्टा । तथा वध्वाः स्नुषायाः कन्यायाः विनिर्गमोऽपि पुरुषत्रयपर्य्यन्ते नेष्टः एतन्मूलवाक्यं "पुरुषत्रयपर्य्यन्तमित्यादि""आदौ चौलं ततो मौञ्जीत्यादि"च प्राग्लिखितम् । तस्मान्मूलपुरुषस्य चतुर्थादौ नायं दोषः । स चायं दोषः पुरुषत्रये षण्मासपर्य्यन्तमेव अतः षण्मासत इति मासषट्कानन्तरमयं व्यत्ययोऽपि विवाहादिः सर्वोविधिः शुभः । एतन्मूलवाक्यम् "कुले चतुष्टयदर्वाक्" इत्यादि प्रागुक्तम् । अत्रापवाद उच्यते वेति अथवाऽब्दभेदात् वर्षभेदात् षण्मासमध्येऽपि शुभः । यथा माघे मासि विवाहो वैशाखे चौलं यज्ञोपवीतं वा भवत्वेत्यर्थः । तदुक्तं संहितासारावल्याम् "फाल्गुने चैत्रमासे तु पुत्रोद्वाहोपनायने । भेदादब्दस्य कुर्वीत नर्त्तुत्रयविलङ्घनमिति" अत्र फाल्गुनपदं प्रागब्दगतमासान्तरस्याप्युपलक्षणं चैत्रपदं चोत्तरवर्षगतवैशाखाद्युपलक्षणं तत्र कैवुतिकन्यायेन यत्र स्वल्पकालानन्तरं तत्रापि निषेधाभावस्तत्रोऽधिकव्यवधाने किं वाच्यम्, अब्दभेदस्यैव प्रयोजकत्वात्" पी०धा० । अथ प्रसङ्गान्मूलादिभूतपत्नयोर्वधूवरयोः श्वशुरादिपीडकत्वमाह "श्वश्रूविनाशमहिजौ सुतरां विधत्तः कन्यासुतौ निर्ऋतिजौश्वशुरं हतश्च । ज्येष्ठाभजाततनया स्वधवाग्रजञ्च शकाग्निजा भवति देवरनाशकर्त्री" सु०चि० । "अहिजायाश्लेषोत्पन्नौ कन्यासुतौ श्वश्वाः साक्षाद्भर्त्तुर्मातुर्विनाशं विधत्तः कुरुतः तथा निर्ऋतिजौ मूलोत्पन्नौ कन्यासुतौ श्वशुरं हतोमारयतः । उक्तञ्च वसिष्ठेन "नैर्ऋत्यभोद्भूतसुतः सुता वा माताद्वश्यं श्वशुरं निहन्ति । तदन्यपादे जनितो निहन्ति नैवोत्क्रमेणाहिभवः कलत्रमिति" अहिभव इति पुंस्त्वमविवक्षितम् । सुतः सुता वेति पूर्व्वोक्तैः "मूलजा श्वशुरं हन्ति व्यालजा च तदङ्गनामिति"नारदोक्तैश्च तस्य श्वशुरस्याङ्गनां पत्नीम् । वरस्य कन्याया वा साक्षान्मातरं न तु सापत्नमातरं हन्तीत्यर्थः । तदेव स्पष्टमुक्तं वसिष्ठेन । "जनकं जननीं हन्ति भर्त्तुर्मूलाहिधिष्ण्यजा" । तुल्यन्यायत्वात् कन्याया अपि साक्षान्मातरम् । ज्येष्ठेति ज्येष्ठानक्षत्रोत्पन्नकन्या स्वधवाग्रजं भर्त्तुर्ज्येष्ठभ्रातरं हन्ति । शकाग्निजा विशाखानक्षत्रोत्पन्नकन्या देवरस्य भर्त्तुः कनिष्ठबन्धोर्नाशकर्त्री भवति" । यदाह वसिष्ठः । "सुरेशताराजनिता धवाग्रजं द्विदैवताराजनिता तु देवरमिति"। हन्तीत्यनुवर्त्तते । नारदोऽपि । "ऐन्द्री पत्यग्रजं हन्ति देवरन्तु द्विदैवजेति"पी० धा०अत्र विशेषः"द्वीशाद्यपादत्रयजा कन्या देवरसौख्यदा । मूलान्त्यपादसार्पाद्यपादजातौ तयोः शुभौ" । सु०चि० "द्वीशं विशाखा । यदाह च्यवनः । "विशाखा तुलयायुक्ता देवरस्य शुभावहा । विशाखा वृश्चिकोद्भूता देवरं हन्त्यसंशयमिति"। वृद्धनारदोऽपि "न हन्ति देवरं कन्या तुलाभिश्रद्विदैवजा । चतुर्थपादजा त्याज्या दुष्टा वृश्चिकपुच्छवत्" । तस्माद्विशाखाचतुर्थपादे निषेधः फलित" इत्यर्थः । मूलेति । तयोः श्वशुरश्वश्रूः मूलचतुर्थचरणोत्पन्नौ तौ कन्यासुतौ श्वशुरसौख्यदौ । आश्लेषाद्यचरणोत्पन्नौ कन्यासुतौ तयोः सौख्यदौ तदुक्तं नारदेन ।"सुतः सुता वा नियतं श्वशुरं हन्ति मूलजः । तदन्त्यपादजोनैव तथाऽश्लेषाद्यपादजः" अत्र पुंस्त्वमविवक्षितं हेतुः स एव"पी०धा०। इति वधूवरयोः सामान्यतोगुणदोषविचारः

अथ वधूवरयोर्मेलकम् । तत्र कूटान्यनेकविधानि तत्र केचिद्दश कूटान्याहुः । तदाह नारदः । "दिनं गणञ्च माहेन्द्रं स्त्रीदीर्घं योनिरेव च । राशिराश्यधिपौ रज्जुर्वश्यं वेधो दश स्मृताः" । "पुनश्च वर्णकूटञ्च माहेन्द्रं वा ततः परम् । एते द्वादश योगाश्च प्रीतिभेदाः प्रकीर्त्तिताः" । अन्येऽष्टादशकूटान्याहुः । यदाह गर्गः "माहेन्द्रं गणकूटञ्च दिनकूटञ्च योनिजम् । स्त्रीदीर्घं रज्जुकूटञ्च वश्यं वर्णाख्यकूटकम् । राशिराश्यधिपाख्ये च वेधौ नाड्याख्यकूटकम् । भूतलिङ्गाख्यकूटञ्च जात्याख्यं पक्षिकूटकम् । योगिनीगोत्रकूटन्तु कूटान्यष्टादशैव तु । दम्पत्योर्हितकारीणि यत्राच्चिन्त्यानि शास्त्रतः"इति । तत्र दशादिकूटानां तत्तद्देशविशेषप्रसिद्धत्वात् तानि विहाय